

Література:

1. Бібік Н. М. Школа О. А. Захаренка як феномен живої педагогіки. *Педагогічний вісник*. 2004. № 2.
2. Венгер А. Л., Цукерман Г. А. Психологічне обстеження молодших школярів. Москва : ВЛАДОС-ПРЕС, 2001.
3. Захаренко О. А. Слово до нащадків. Київ : СПД Богданова А. М., 2006. 216 с.
4. Кравцова Е. Е. Психологічні проблеми готовності дітей до навчання в школі. Київ: Педагогіка, 1991.
5. Петровський А. В. Особистість. Діяльність. Колектив. Київ : Педагогіка, 1989.
6. Литвиненко Н. В. Соціально-психологічна адаптація школярів в критичні періоди розвитку (індивідуально-типологічний підхід): монографія. Київ : Сфера, 2007.
7. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. Київ : АПН., 2003. 68 с.

Сергій Захаренко

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки і психології

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

**ВИХОВАННЯ В УЧНІВ ПОВАГИ ДО БАТЬКІВ
У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ О. А. ЗАХАРЕНКА**

У сучасний період невизначеності, різкої поляризації української спільноти як в матеріальному, так і в географічно-політичному напрямках, коли суспільство не може визначити чіткі ціннісні орієнтири, значення батька, матері, сім'ї, родини, як передавача моральних надбань, стає неоціненим. Родина є провідною інституцією формування особистості, а родинне виховання – провідним засобом її становлення.

Підняття ролі родинного та сімейного виховання зумовлене також тими проблемами, що, наразі, стали актуальними в українському суспільстві.

У багатьох сім'ях рівень освіченості дітей вищий, ніж у батьків, зменшилась участь дітей в домашній праці, в сучасній сім'ї послабшала або зникла роль трудового прикладу батьків. Збільшилась кількість сімей, в яких основну увагу приділяють матеріальним проблемам, а не формуванню культури спілкування і поведінки, часто сім'ї недооцінюють значення контролю за навчальною

діяльністю. Багато батьків не розуміють, що успіх виховання залежить від їх відповідальності, активності, відповідної педагогічної підготовки.

Надзвичайно гостро в цьому контексті постає проблема шанобливого ставлення до батьків, старших, шанованих людей. Як надзвичайно важлива вона виступає в творчій спадщині видатного українського педагога Олександра Антоновича Захаренка, сорокарічний досвід роботи якого підказує нам шляхи її вирішення.

Через всю спадщину О. Захаренка проходить ідея взаємної турботи і взаємних обов'язків батьків і дітей. Він, підкреслюючи роль і значення батьків, звертаючись до учнів, говорить: «Вони (батьки. – С.З.) нічого поганого, лихого вам не порадять. Вони завжди турбуються про ваше життя, про ваше здоров'я і роблять усе, щоб вам нічого не загрожувало, щоб ви швидко пізнавали світ, який оточує вас» [1, с.183].

Визначальним у системі родинного виховання Сахнівської середньої школи є принцип поваги до старших. Сім'ю О. Захаренко розглядав як головний осередок, де з покоління в покоління передаються моральні цінності, а першоосною їх формування є взаємовідносини між батьками та повага до старших. Педагог був переконаний, що вміння любити виховується тоді, коли вчительські настанови втілюються в практичні дії дітей, коли в сім'ї створюється атмосфера взаємної зобов'язаності. Виховна робота школи має бути направлена на те, щоб діти змалку віддячували рідним посильною працею за їх турботу. Повагу до старших, до людей, що народили і виростили, дали можливість щасливо жити і радіти життю вчений-новатор вважав «святим і непорушним законом життя людини» [2, с.1]. Він закликає не губити його новими модними лозунгами на кшталт «Старі заслуги нам не потрібні», інакше зміст життя втрачається, пропонує оточити повсякденною увагою і піклуванням ветеранів війни і праці, солдатських вдів, які вистраждали часом не менше тих, «хто став пам'ятником при дорозі» [2, с.1], нагадує молоді: «Всім, що в тебе є: квартирою і школою, палацом і книгою ти зобов'язаний тим, хто колись, теж будучи молодим, орав і сів, будував і захищав» [2, с.1]. Вчений називає самою мудрою, самою правильною школу, яка, сперечаючись із деякими кінокартинами, виховує у своїх учнів глибоку повагу до батьків і старших, людей похилого віку і шанованих громадян, до старості. «Повага до старості, – зазначає О. Захаренко, – є вічною естафетою, законом життя, що необхідно свято берегти і передавати із покоління в покоління» [3, с. 6].

О. Захаренко стверджував, що виховання почуття відповідальності у дітей починається з виховання любові, глибокої поваги до матері і батька. Школа має підтримувати авторитет батьків, прагне, щоб дитина пишалася рідними і брала з

них приклад. Тому разом з батьками школярі складають літописи, які описують родовід родини, заслуги її членів перед Батьківщиною, селом. «Ці матеріали, – зазначає педагог-новатор, – використовуються вчителями при підготовці учнів до майбутнього сімейного життя. Вони обговорюються на класних зборах, під час групових бесід» [4, с. 57].

Аналіз теоретичної спадщини і практичної діяльності директора Сахнівської середньої школи Корсунь-Шевченківського району Черкаської області, академіка НАПН України О.А. Захаренка дав змогу нам прийти до висновку, що виховання глибокої поваги до батьків, старших було наріжним каменем всієї системи родинного виховання, запропонованої і реалізованої педагогом-новатором у 60-90 роки ХХ століття. Погляди О. Захаренка на виховання в учнів поваги до батьків, старших актуальні і в наш час. Школа, на думку педагога, у здійсненні виховних завдань не може обійтися без родини. Так і родина без школи не зможе виконати свою основну функцію.

Література:

1. Захаренко О.А. Слово до нащадків: Наук.-попул. видання / Упоряд. Н. М. Чепурна Київ : СПД Богданова А.М., 2006. 216 с.
2. Захаренко О.А. Виступ на обласній освітянській конференції «Мудрість в літах. Мудрість в праці. Мудрість в здоров'ї» м.Черкаси, Україна. 1987. *Приватний архів родини Захаренків*. П. 48.
3. Захаренко О. А. Виступ на пленумі ЦК КПРС м. Москва, Росія. 1984. *Приватний архів родини Захаренків*. – П. 18.
4. Захаренко А. А. О целенаправленности воспитательной работы. Советская педагогика. 1979. №1. С. 55–59.

Оксана Коваленко

старший викладач кафедри дошкільної освіти

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-3205-2676>

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ О. ЗАХАРЕНКА «НАСКРІЗНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ» У ПЛОЩИНІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ НУШ

Різні підходи до розуміння процесу та результатів здобування освіти, різні погляди та дискусії щодо змін і новацій в освітній галузі сприяли реформуванню національної системи освіти, яке на сучасному етапі втілюється у Концепцію «Нова Українська школа» (НУШ). Вона визначає формулу оновленої шкільної системи (ключові компоненти), серед яких: наскрізний процес виховання, який формує цінності; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі та інші [1].

Аналіз різних джерел засвідчує, що до новацій і якісних змін у системі освіти прагнув і відомий український педагог Олександр Антонович Захаренко. У Сахнівській школі педагог-новатор втілював свої сміливі ідеї й упроваджував, як зазначається в [4], комплексну педагогічну мету, що об'єднувала творчу взаємодію вчителя і учня, навчання без примусу, досягнення поставленої мети, принципи індивідуального та колективного підходів до діяльності учнів і їх творчої реалізації, особистісний підхід до виховання кожної дитини, співпрацю вчителів з батьками, громадськістю тощо. Серед завдань, які ставив О. А. Захаренко не лише перед собою, як перед директором, а й перед усіма членами педагогічного колективу школи, були такі: постійно та ретельно турбуватись про здоров'я дітей, про їх фізичну витривалість; спрямовувати навчально-виховний процес на поглиблення знань учнів та отримання ними потрібної і цікавої інформації; вивчати та передавати молодому поколінню традиції та звичаї свого народу; виховувати патріотизм і любов до своїх рідних і Батьківщини; навчати дітей бачити красу світу і берегти її та ін. Важлива особливість ідеї-мети педагога-новатора щодо «наскрізного» виховання особистості учня полягає в тому, що вона не втрачає актуальності з роками та завжди буде сучасною.

Олександр Захаренко вміло використовував виховні можливості соціокультурного простору на різних етапах навчальної діяльності школярів, зокрема [2, с. 8]: «для актуалізації знань, засвоєння та усвідомлення навчальної інформації, використання отриманих знань у практичній діяльності, рефлексії